

Εναλλακτική Πολυτροπική διδασκαλία Ιστορίας με ΤΠΕ μέσω eTwinning.

Σοφία Δ. Κανταράκη

Sofikant72@yahoo.gr

Φιλολόγος του 3ου Γυμνασίου Βόλου.

Περίληψη

Η εργασία αυτή αφορά μία δράση, η οποία αποπειράται να συμβάλει στο σχετικό με τους τρόπους διδασκαλίας της Ιστορίας προβληματισμό. Σκοπός της είναι να προσδοθεί ένα διαφορετικό χρώμα και ύφος στο συγκεκριμένο μάθημα, με διαδικτυακή εφαρμογή των ΤΠΕ. Η βασική της ιδέα εδράζεται στην ανάπτυξη της ιστορικής σκέψης, ως στόχου, πράγμα που προϋποθέτει την ενεργό εμπλοκή του μαθητή, ο οποίος, μακράν της ανάγκης αποστήθισης της διδακτέας ύλης, στοχάζεται και παράγει ο ίδιος ιστορική γνώση, με την κατάλληλη υποστήριξη από τον καθηγητή του. Έχει πραγματοποιηθεί στο πλαίσιο της ανοιχτής διαδραστικής πλατφόρμας eTwinning, όπου 20 μαθητές τμήματος της Γ' τάξης του 3ου Γυμνασίου Βόλου είχαν τη δυνατότητα να λειτουργήσουν ομαδοσυνεργατικώς και διερευνητικά, κατ' εφαρμογή των παιδαγωγικών θεωριών περί κατασκευής της γνώσης, εντελώς πέραν του δασκαλοκεντρικού προτύπου, καλλιεργώντας συνειδητά την ιστορική σκέψη. Συμβάλλοντας στην ανάπτυξη της ιστορικής συνείδησης καλλιέργησε τις μεταγνωστικές δεξιότητές τους με την προώθηση της βιωματικής εμπλοκής (πρωταγωνιστικός παράγοντας μάθησης) των μαθητών, αποδεικνυομένης της έμπρακτης συνεργασίας φιλολογικών μαθημάτων με την τεχνολογία.

Λέξεις κλειδιά: ιστορική σκέψη, Ιστορία και ΤΠΕ, eTwinning.

Εισαγωγή

Με την ανάπτυξη νέων παιδαγωγικών παραμέτρων στο πλαίσιο των γνωστικών θεωριών προβάλλεται η άποψη ότι η μάθηση είναι μια ενεργητική, συνθετική και εποικοδομητική, σαφώς μεταβαλλόμενη διαδικασία, κατά την οποία ο μαθητής κατασκευάζει τη γνώση μετά από κριτική διερεύνηση. Η πρόσβαση στην πληροφορία απαιτεί διδασκαλία καθαρά μαθητοκεντρική, με το μαθητή ενεργούν υποκείμενο, το οποίο έτσι είναι ικανό να αναπτύξει προηγμένες, αλλά και διαφοροποιημένες από αυτές που του προσφέρει το αναλυτικό πρόγραμμα γνώσεις. Η νέα εκπαιδευτική φιλοσοφία προσδιορίζει ως βασικό χαρακτηριστικό του ψηφιακού σχολείου τη διαδραστικότητα και την ομαδοσυνεργατικότητα (Ματσαγγούρας, 1987) με τη βεβαιότητα ότι έτσι οι μαθητές ωφελούνται μαθησιακά και γνωσιακά, αλλά και, με το να προσαρμόζονται στην σύγχρονη πολυπολιτισμική πραγματικότητα, κοινωνικοποιητικά.

Η γνωστή ανοιχτή ηλεκτρονική πλατφόρμα eTwinning (www.eTwinning.net), εξυπηρετώντας τις αρχές της πολυπολιτισμικότητας, προσφέρει το θεσμικό πλαίσιο για πολυμεσικές εφαρμογές αλλά και πολυτροπικότητα (εικόνα, ήχος, οπτικός γραμματισμός), ωθώντας και βοηθώντας τους μαθητές να λειτουργούν ομαδοσυνεργατικά σε ανομοιογενή περιβάλλοντα, έχοντας συνισταμένη την ανάδειξη ενός κοινού, φυσικά προσυμφωνημένου, εκπαιδευτικού στόχου. Σ' αυτό το πλαίσιο, οι μαθητές δραστηριοποιούνται ενεργά (Borich, 2004) για την ανάδειξη προσωπικοτήτων και γεγονότων συνδεδεμένων με το ιστορικό γίνεσθαι της χώρας τους. Έτσι, η ιστορία παύει να είναι βαρετό και ανιαρό μάθημα αποστήθισης και στείρας απομνημόνευσης, που μετά τις εξετάσεις δεν τους απασχολεί πια. Γίνεται μάθημα ιστορικής μελέτης και διερεύνησης, παρουσιαζόμενο με τη βοήθεια των

ΤΠΕ. Ποικιλόμορφα λογισμικά επεξεργασίας λόγου και παρουσίασης είναι στη διάθεση των μαθητών, οι οποίοι μετά τη χρήση τους μπορούν να αναρτήσουν στην ανοιχτή πλατφόρμα το υλικό τους, έτσι ώστε να γίνει αυτό αντικείμενο κριτικής και αναστοχασμού και από τρίτους.

Το σκεπτικό της όλης αυτής δράσης είναι να γίνουν οι ίδιοι οι μαθητές οι πρωταγωνιστές και δημιουργοί του μαθήματος της ιστορίας, διαμορφώνοντας οι ίδιοι την ιστορική γνωστική σκαλωσιά στο οικοδόμημα που θα χτίσουν και θα αναδείξουν μέσα από δραστηριότητες, τις οποίες και πάλι οι ίδιοι θα επιλέξουν με την καθοδήγηση του καθηγητή τους. Καλούνται να αναπτύξουν ιστορική κρίση και να αποκτήσουν ιστορική συνείδηση μέσω σωστής διαχείρισης της μάθησης, ανασυνθέτοντας με τη συμπλήρωση ενός πάζλ ιστορικών γνώσεων το ιστορικό παρελθόν, που θα οδηγήσει και σε άρση ιστορικών προκαταλήψεων.

Παιδαγωγική θεώρηση αξίας της δράσης (ιστορική σκέψη και γνώση).

Οι νέες εκπαιδευτικές προσεγγίσεις στην Ιστορία με την εφαρμογή τους στην καθημερινή διδακτική πρακτική (μεθοδολογία, περιεχόμενο, γενικά αλλά και ειδικά χαρακτηριστικά) στη σχολική τάξη αποβλέπουν στην ανάπτυξη της ιστορικής σκέψης των μαθητών, σε στενή σχέση με την ανάπτυξη κριτικής ιστορικής γνώσης (Ιωάννου, 1998). Σίγουρα, η ιστορική γνώση, γινόμενη αντιληπτή ως διανοητική και κοινωνική δεξιότητα για ιστορική ερμηνεία και όχι ως απλή συσσώρευση ιστορικών στοιχείων, είναι θεμελιώδης και αναπόσπαστο χαρακτηριστικό της ιστορικής σκέψης (Ρεπούση, 2004).

Σ' αυτή τη βάση οι νέες αυτές εκπαιδευτικές μέθοδοι (βλ. Ματσαγγούρας, 1987, Νικολαΐδου και Γιακουμάτου, 2001, Κάββουρας, 2004, Μαυροσκοφής, 2004, Καλύβας, 2010) επικεντρώνονται στην κριτική μελέτη ιστορικών έργων και στη χρήση και ερμηνεία ιστορικών μαρτυριών από τους μαθητές, γιατί μόνον έτσι εξασφαλίζεται η παράλληλη ανάπτυξη της ιστορικής σκέψης και της ιστορικής γνώσης (Μαυροσκοφής, 2005). Η ιστορική εκπαίδευση εισάγει μεν τους μαθητές στην ιστορία με σκοπό τη μελέτη του παρελθόντος, αλλά ταυτόχρονα και, ασφαλώς απαραίτητα, τους μνεί στην ιστορική μέθοδο και διαδικασία (Ρεπούση, 2000). Η ιστορική, δηλαδή, σκέψη και γνώση των μαθητών καλλιεργείται παράλληλα, φυσικά κατ' αναλογία, με την ιστορική σκέψη και γνώση των ιστορικών, το διδακτικό υλικό των οποίων επεξεργάζονται (Νάκου, 2000, 59-61). Πλέον δέον να θεωρείται δεδομένο ότι η δυσκολία των παιδιών να σκεφτούν κριτικά για το παρελθόν (Δημουλάς και Δημούλας, 1999κ.ε., Δαμάσκος, 2000) οφείλεται εν πολλοίς στην παραδοσιακή ιστορική εκπαίδευσή τους, εξαιτίας της οποίας δεν διαθέτουν γνώση και εμπειρία της ιστορικής μεθόδου, μη έχοντας έτσι ασκηθεί στη χρήση των παρελθοντικών καταλοίπων ως ιστορικών μαρτυριών και στην ερμηνεία τους ως ιστορικών τεκμηρίων για τη διατύπωση ιστορικών ερωτήσεων, υποθέσεων ή συμπερασμάτων (Νάκου, 2000, 146-7).

Φαίνεται ότι ο τρόπος με τον οποίο διδάσκονται τα παιδιά Ιστορία μέχρι σήμερα έχει καλλιεργήσει το περιεχόμενο της σκέψης τους περισσότερο με ιστορικά ιδεολογήματα παρά με κριτική ουσιαστική γνώση (Δημουλάς και Δημούλας, 1999 κ.ε., Δαμάσκος, 2000). Περαιτέρω, μη δίνοντας στα παιδιά ευκαιρίες να αναπτύξουν τη σκέψη τους, ως προς την ιστορική μεθοδολογία και τα ειδικά χαρακτηριστικά της ιστορικής σκέψης, ελαχιστοποιούνται οι όποιες θετικές επιδράσεις στο περιεχόμενο των συλλογισμών τους (Νάκου, 2000, 210). Ασφαλώς η ιστορική σκέψη των μαθητών συγκροτείται ευκολότερα, όταν οι μαθητές εθίζονται περισσότερο στην έρευνα, στη μελέτη και στην αναζήτηση και όχι τόσο στην περιγραφή των ιστορικών γεγονότων (Κόκκινος, 1998, 302). Οι μαθητές πρέπει να εισάγονται σε ένα ευρύ πλαίσιο πρωτογενών και δευτερογενών πηγών και να ενθαρρύνονται διαρκώς να τις ερευνούν και να τις προσεγγίζουν κριτικά, αναζητώντας,

από μόνοι τους αυτό που τους ενδιαφέρει (Μαυροσκούφης, 2005)· αυτό αποκρυσταλλώνεται στις καίριες ιστορικές ερωτήσεις («ποιος έγραψε την πηγή;», «γιατί;», «επιβεβαιώνεται - ταυτίζεται η πηγή μας με άλλες πηγές;», «ποια ήταν η οπτική γωνία του συγγραφέα - δημιουργού;» κ.λπ.) που απευθύνουν (Foster, 2001).

Η συγκεκριμένη δράση στηρίχθηκε αποκλειστικά στις παραπάνω προσεγγίσεις, ακολουθώντας τις παιδαγωγικές θεωρίες του κονστρουκτιβισμού, που υποστηρίζει ότι η γνώση οικοδομείται ενεργά από τον ίδιο τον μαθητή, στη φιλοσοφία της ανακαλυπτικής και διερευνητικής μάθησης, σύμφωνα με την οποία ο εκπαιδευτικός καθοδηγεί τους μαθητές του και παρεμβαίνει μόνο όπου χρειάζεται για να διασφαλίσει την ομαλή οργάνωση και διεξαγωγή της διδασκαλίας, και στις κοινωνικοπολιτισμικές θεωρίες, που υπογραμμίζουν τον ρόλο της κοινωνικής αλληλεπίδρασης και του πολιτισμικού περιβάλλοντος του παιδιού για την εξέλιξη και την ανάπτυξη της γνώσης.

Διαδικασία εφαρμογής στο σχολικό πρόγραμμα

Το μάθημα της Ιστορίας περνάει από πολύ δύσκολη κριτική κατά τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς ιδιαίτερα από το μαθητικό κοινό του. Η στείρα απομνημόνευση και η αποστήθιση συντηρούν την αρνητική εικόνα των μαθητών απέναντί του. Είναι, πλέον, πασιφανές ότι ο καταλληλότερος τρόπος, για να επιτευχθεί ο σκοπός του, που είναι η καλλιέργεια ιστορικής κρίσης και συνείδησης, είναι η βιωματική και πρωταγωνιστική εμπλοκή των μαθητών στην ιστορική διερεύνηση, ανακάλυψη, σύνθεση και παρουσίαση των κεντρικών - και όχι μόνο - σημείων της ιστορίας.

Οι 20 μαθητές τμήματος της Γ' τάξης του 3^{ου} Γυμνασίου Βόλου, κατόπιν συνεννόησης με τη διδάσκουσα, με την απαραίτητη μεταφορά στην αίθουσα τεχνογνωσίας, αφού κατανόησαν πλήρως το πνεύμα της δραστηριότητας μέσα από το eTwining, επέλεξαν το κεντρικό θέμα που θα πραγματευτούν με τους συμμαθητές τους, φτιάχνοντας ένα σχέδιο διαδικασίας που θα έπρεπε να ακολουθηθεί. Το χρονικό πλαίσιο κάλυπτε όλη τη διδακτική χρονιά (2011-12)· έτσι, υπήρχε άνεση χρόνου για ελευθερία κινήσεων και αποφάσεων. Βασικά στοιχεία της δραστηριότητας θεωρήτα η οργάνωση και το κίνητρο. Για κάθε μήνα είχε προσδιοριστεί συγκεκριμένο θέμα, το οποίο μπορούσε να τύχει επεξεργασίας, ατομικής είτε ομαδικής. Στην ενότητα, π.χ., για τον Μέγα Αλέξανδρο, οι μαθητές χωρίστηκαν σε φωτογράφους, δημοσιογράφους, ιστορικούς και παραγωγούς ταινίας, προκειμένου να ερευνηθούν οι πηγές και να παρουσιαστούν πολυτροπικά. Φιλοδοξία μας επίσης μέσα από την εναλλακτική αυτή ενασχόληση των μαθητών με την ιστορία υπήρξε η ανάδειξη και παρουσίαση στο έτερο μαθητικό κοινό διαχρονικών στοιχείων του ελληνικού πνεύματος. Στο καινοτόμο πρόγραμμα συμμετείχαν 85 μαθητές από 6 Ευρωπαϊκές χώρες. Ιδρυτές ήταν η Ελλάδα και η Ρουμανία.

Το θέμα "Little pieces of our History" δεν περιορίζεται, βέβαια, σε μια χρονικά συγκεκριμένη ιστορική περίοδο, αλλά δίνει τη δυνατότητα γενικότερης αναστοχαστικής διαχείρισης της ιστορικής γνώσης. Οι μαθητές κλήθηκαν να διερευνήσουν ιστορικές περιόδους, να συμβουλευθούν έγγραφα, ημερολόγια, ιστορικά μνημεία, έργα τέχνης, περιοδικά και άλλα στοιχεία από το παρελθόν και να το διαλειουργήσουν με φαντασία, λαμβάνοντας υπόψη το ιστορικό πλαίσιο, στο οποίο τα αρχαία αυτά δημιουργήθηκαν και από τα οποία έκριναν ότι μπορούν να ανασύρουν υλικό, ποικίλης μορφής και με τη βοήθεια των ΤΠΕ να το παρουσιάσουν όλοι σε όλους, δίνοντας ως πρεσβευτές του τόπου τους βασικούς σταθμούς της εθνική τους ιστορία. Είναι γενικά αποδεκτό ότι η Ιστορία αναπτερώνει το ηθικό σε περιόδους εθνικών κρίσεων και απογοητεύσεων, προσφέροντας από το παρελθόν παραδείγματα (το βιβλίο της Γ' τάξης Γυμνασίου περιέχει πολλές, ιστορικά ευαίσθητες στιγμές, με τους δύο παγκόσμιους πολέμους, αλλά και με ένα εμφύλιο, που είχε

διαιρέσει τη χώρα) πατριωτισμού, εδραζόμενου σε κοινωνική αδελφοσύνη και σύμπνοια. Αποφασίστηκε έτσι από την ολομέλεια των μαθητών της δραστηριότητας να μην περιοριστούμε στη νεότερη ιστορία, αλλά να γίνουν και αναδρομές στην αρχαία ιστορία, αφού έτσι οι μαθητές θα επωφελούνταν ακόμη περισσότερο, αναμοχλεύοντας και εμπλουτίζοντας τις ιστορικές τους γνώσεις από όλο - σχεδόν - το φάσμα της ιστορίας μας.

Κατευθυντήρια γραμμή της δραστηριότητας ήταν η κατά το δυνατόν άρτια διασύνδεση των διδακτικών ενοτήτων όλων των τάξεων με το προς διαχείριση ιστορικό υλικό, το οποίο αδρομερώς γνωρίζουν από το δημοτικό.

Οι ενότητες, που παρουσιάζονται στην ανοιχτή πλατφόρμα desktop, αφορούν:

- 1) στην προσωπικότητα του Μεγάλου Αλεξάνδρου και στη συμβολή του στην πολιτιστική ανάπτυξη της ανθρωπότητας.
- 2) στην ανθρωπιστική παιδεία της αθηναϊκής περιόδου με αναφορά στους φιλοσόφους της κλασικής εποχής, ειδικότερα στον Αριστοτέλη και στον Σωκράτη.
- 3) στη γέννηση της δημοκρατίας και στις λειτουργίες του δημοκρατικού πολιτεύματος.
- 4) στους Σπαρτιάτες και στη μάχη των Θερμοπυλών.
- 5) στην ελληνική επανάσταση του 1821, με παρουσιάσεις ηρώων της εποχής.
- 6) στον Ελευθέριο Βενιζέλο και στη συμβολή του στην επέκταση του ελληνικού κράτους.
- 7) στην παρουσίαση των σημαντικότερων ιστορικών μνημείων, μαχών και προσωπικοτήτων.
- 8) σε εννοιολογικούς χάρτες με σημαντικές για τη χώρα ιστορικές ημερομηνίες.

Οι μαθητές ερευνήσαν στο διαδίκτυο πηγές και υλικό σχετικών θεμάτων με τα προαναφερθέντα, απομονώνοντας, ως κυρίως - κατά την κρίση τους - χρήσιμα, τα μέρη που θα επεξεργαστούν. Το πιο δύσκολο σημείο ήταν η ορθολογική διαχείριση της πληθώρας των πληροφοριών για την αποφυγή άσκοπης συλλογής περιττών γνώσεων και ο έλεγχος της αξιοπιστίας και της εγκυρότητας αυτών. Για το λόγο αυτό είχε προηγηθεί συζήτηση με τους μαθητές σχετικά με τον τρόπο αναζήτησης των πηγών αλλά και της επεξεργασίας του υλικού, περιορίζοντας στο ελάχιστο την αντιγραφή - επικόλληση. Οι πηγές τους δεν περιορίστηκαν σε επιστημονικά ιδρύματα και πανεπιστήμια της Ελλάδας, αλλά επεκτάθηκαν και σε ιδρύματα και πανεπιστήμια του εξωτερικού, όπως και στην Wikipedia.

Ενδεικτικοί διαδικτυακοί τόποι, που δόθηκαν στους μαθητές, για έρευνα είναι οι εξής:

- 1) www.bbc.co.uk/schools/ancientgreece
- 2) <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/>
- 3) www.hyperhistory.com
- 4) www.nationalarchives.gov.uk
- 5) www.ime.gr
- 6) www.tideon.org
- 7) www.historynet.com
- 8) www.digitalhistory.uh.edu/
- 9) www.odysseus.culture.gr

Χρησιμοποιούνταν λογισμικά γενικής χρήσης Doc, ppt, mp3, mp4, windows movie maker, voki για αυτοπαρουσίαση, nuvox, quiz, puzzle, εννοιολογικοί χάρτες, λογισμικά επεξεργασίας εικόνας, λόγου, videoconference, chat session. Οι μαθητές μακράν, όπως είναι φυσικό, τεχνοφοβίας και λιαν επιδεκτικοί τεχνολογικής μάθησης προσλαμβάνουν πάντα, ό,τι καινούργιο τους δοθεί με πολλή ευχαρίστηση, αφού η τεχνολογία, όπως φαίνεται, διόλου βαρετή και κουραστική είναι στο σχολικό περιβάλλον μετατρέποντας τη μάθηση από μνημονική σε ενεργητική.

Το υλικό των πηγών, φωτογραφικό στην πλειονότητά του, αφού απομονώθηκε και

κρίθηκε κατάλληλο, ετοιμάστηκε ψηφιακά και, αφού επενδύθηκε μουσικά, αναρτήθηκε στο desktop της πλατφόρμας, όπου και παρουσιαζόταν σε μηνιαία βάση από τους μαθητές, στη συνεργαζόμενη χώρα μέσω Skype με σχολιασμό, συμπλήρωση, αλλά και - τυχόν - διευκρινίσεις στους εταίρους συμμαθητές, με τη βοήθεια της διδάσκουσας. Η πραγμάτευση και ανταλλαγή του πολυτροπικού ιστορικού υλικού γινόταν πάντα στην αγγλική μετά από προηγηθείσα προετοιμασία παρουσίασης στην τάξη και χωρίς ιδιαίτερες δυσκολίες στην επικοινωνία. Εποικοδομητική υπήρξε και η διάχυση της διαδικασίας και των παραγομένων των μαθητών σε συναδέλφους του σχολείου που έδειξαν ενδιαφέρον και προθυμία να πράξουν κάτι ανάλογο με την αμέριστη συμπαράσταση, σε ότι τυχόν χρειαστεί, και της διευθύντριας του Γυμνασίου αλλά και του υπεύθυνου παιδαγωγικά σχολικού συμβούλου.

Στην πλατφόρμα, εκτός από τη διδάσκουσα, που ήταν ο μόνος εκπαιδευτικός-ειδικότητα φιλολόγου-διαχειριστής με ρόλο απλού καθοδηγητή-εμπυχωτή, είχε οριστεί ένας μαθητής ως εκπρόσωπος του συνόλου των συμμετεχόντων συμμαθητών του, οι οποίοι είχαν κωδικούς πρόσβασης, για να μπορούν να εργάζονται και από το σπίτι τους, αναρτώντας ή και συνομιλώντας στο chat session με συμμαθητή τους από την όποια άλλη χώρα. Όλες οι ενέργειες, κατόπιν ελέγχου από τη διδάσκουσα, καταγράφονταν. Ο έλεγχος αξιοπιστίας, η εγκυρότητα της πηγής, η κριτική της επεξεργασία, η διαχείριση και η σύνθεση - συρραφή των πηγών, γινόταν στο σχολικό εργαστήριο στο μάθημα της ιστορίας (3 ώρες εβδομαδιαίως) με καθοδήγηση και επίβλεψη, κάποιες φορές πέραν του σχολικού ωραρίου. Βασικό μέλημα ήταν να ασκηθούν οι μαθητές στη διάκριση των ιστορικών από τα μυθολογικά στοιχεία αλλά και στον έλεγχο της αντικειμενικότητας των πηγών. Για αυτό και η αναζήτηση περιοριζόταν σε επιστημονικούς έγκυρους ιστότοπους. Μικρά κομμάτια ιστορίας παρουσιάζονταν πολυτροπικά (εικόνα, ήχος), συγκεντρωμένα επιμελώς, με αρκετή φαντασία και τεχνολογικό ένδυμα από μαθητές ιστορικούς, ρεπόρτερς, δημοσιογράφους, φωτογράφους, αναλυτές, συντάκτες και ξεναγούς. Το επιζητούμενο ήταν να αποκτήσουν κομβικές δεξιότητες στην έρευνα, στην παρατήρηση, στην ερμηνεία, στην εξαγωγή συμπερασμάτων, μέσα από γενικότερες βιωματικές μορφές μάθησης, αλλά και ενσυναίσθησης στη σύγχρονη κοινωνία της πληροφορίας. Μέσα από τη διαδικασία αυτή οι μαθητές χειριζόμενοι τις νέες τεχνολογίες, έχοντας βέβαια συμμετάσχει και το 2010-11 σε ανάλογη δράση, μαθαίνουν να συνεργάζονται, να κοινωνικοποιούνται, αλλά και το σημαντικότερο, να εντρυφούν στην ιστορική πραγματικότητα εμπεδώνοντάς την. Όπως είπε και ο Χρίστος Τσολάκης, στόχος του εκπαιδευτικού είναι ο μαθητής να μάθει πώς να μαθαίνει, να δημιουργεί, να απολαμβάνει τη δημιουργία του αλλά και ταυτόχρονα να συνδημιουργεί. Στο ίδιο κλίμα κινούνταν και οι συμμαθητές τους από τις άλλες χώρες, οι οποίοι κινούμενοι στους ίδιους ρυθμούς και πάντα σε συνεννόηση ανέβαζαν το υλικό τους στην πλατφόρμα του eTwinning και μας το παρουσίαζαν. Περισσότερα για τα παραγόμενα έργα της δράσης των μαθητών στη διεύθυνση: [Public link to this TwinSpace: http://new-twinspace.etwinning.net/web/p57596](http://new-twinspace.etwinning.net/web/p57596).

Τρόποι διεύρυνσης της δράσης.

Η συγκεκριμένη δραστηριότητα μέσω της πλατφόρμας eTwinning μπορεί κάλλιστα να πραγματοποιηθεί σε όλα τα γνωστικά, θεωρητικά και μη, αντικείμενα και να διαφωτιστούν έτσι πτυχές που αφορούν στην εκπαιδευτική φιλοσοφία διαφορετικών μορφωτικών συστημάτων της Ευρώπης. Στην προκειμένη περίπτωση, η Ιστορία είχε πρωταγωνιστικό ρόλο, χωρίς όμως αυτό να σημαίνει ότι δεν μπορεί άριστα να συνδυαστεί με άλλα μαθήματα επιτυγχάνοντας το ίδιο καλά το μαθησιακό και γνωσιακό στόχο. Επειδή η πλατφόρμα προσφέρει μια ποικιλία εναλλακτικών δράσεων, ο (πρωταγωνιστής πια) μαθητής

αναπτύσσει σχέδιο ανάλογα με τα ενδιαφέροντά του, αλλά και την οπτική υπό την οποία βλέπει το κάθε μάθημα παραμερίζοντας τα εμπόδια της μονολιθικότητας. Ξένες γλώσσες, τεχνολογία και πληροφορική, εικαστικά, μουσική, αλλά και όλα τα λοιπά γνωστικά αντικείμενα, μπορούν να συνδράμουν στην ολοκλήρωση του επιθυμητού στόχου. Επετειακοί εορτασμοί του σχολείου μπορούν να γίνουν αντικείμενο επεξεργασίας στην πλατφόρμα, και σε επίπεδο ευρωπαϊκών συνεργασιών.

Άμεση, βεβαίως, και κυρίαρχη είναι η εμπλοκή της αγγλικής, στην οποία διεξήχθη το πρόγραμμα. Θα μπορούσε στη θέση της να είναι άλλη γλώσσα, ανάλογα με τις χώρες συμμετοχής, αλλά οι μαθητές ήταν όλοι άριστοι γνώστες της αγγλικής. Αγαστή συνεργασία υπήρξε και με τη συνάδελφο εκπαιδευτικό της Αγγλικής, όποτε τη χρειαζόμασταν. Η καλλιέργεια των ξένων γλωσσών, ιδιαίτερα η προώθηση της ελληνομάθειας στο εξωτερικό, αποτελεί, καθώς η επαφή είναι άμεση και συνεχόμενη, ένα από τα μεγαλύτερα οφέλη της δράσης.

Προϋποθέσεις καλύτερης ανάπτυξης της δράσης στο σχολείο.

Η δράση στηρίζεται στην επιθυμία επικοινωνίας αυτών των μαθητών με αλλοεθνείς συμμαθητές τους, με σκοπό όχι μόνο την προβολή του εθνικού ιστορικού πλούτου τους, αλλά την αλληλοκατανόηση και την άρση προκαταλήψεων. Σημαντική θεωρείται η αυτενέργεια του εκπαιδευτικού να προωθήσει και να τονίσει την σπουδαιότητα των ΤΠΕ στην εκπαίδευση, μέσω τέτοιων δράσεων.

Προϋποθέσεις, λοιπόν, ανάπτυξης της δράσης, εκτός από την ενεργητική συμμετοχή των μαθητών, είναι:

- 1) Η εύκολη πρόσβαση στο σχολικό εργαστήριο και στο διαδίκτυο.
- 2) Η εξοικείωση του εκπαιδευτικού και των μαθητών με τις ΤΠΕ.
- 3) Η διοίκηση του σχολείου, οι Σχολικοί Σύμβουλοι, όχι μόνο να επιτρέπουν, αλλά, πολύ πέρα απ' αυτό, και να προτρέπουν στην αυτενέργεια του εκπαιδευτικού και των μαθητών, ώστε να αποφεύγεται ο εγκλωβισμός στο σχολικό βιβλίο, στο πρόγραμμα και στο δασκαλοκεντρικό σύστημα.
- 4) Η ύπαρξη οπτικοακουστικών μέσων και διαδραστικού πίνακα για την πραγματοποίηση των τηλεδιασκέψεων.

Υπεράνω όλων προϋπόθεση, όμως, προκειμένου η δράση να εφαρμοστεί, είναι η συνεργασία των ίδιων των μαθητών. Οι μαθητές καλούνται, από την αρχή της σχολικής χρονιάς, να αντιληφθούν ότι με αυτές τις εναλλακτικές μεθόδους, όχι μόνο το μάθημα θα γίνει πιο ευχάριστο και δημιουργικό, αλλά και οι ίδιοι θα αποκτήσουν γνώσεις και κομβικές δεξιότητες, που θα τους φανούν εξαιρετικά χρήσιμες, όχι μόνο στη συνέχεια του μαθητικού βίου τους αλλά πολύ πιο πέρα και στην υπόλοιπη ζωή τους. Ιδιαίτερη αξία, εξάλλου, έχει η επικοινωνία και η επαφή με παιδιά μιας άλλης χώρας, ίσως ενός άλλου εκπαιδευτικού συστήματος. Το βιβλίο από μόνο του και η στείρα απομνημόνευση δεν συνάδουν πλέον με έναν, όπως όλοι τον θέλουμε, σύγχρονο και ενεργό πολίτη, όπως τον ευαγγελίζεται το νέο, ψηφιακό σχολείο. Οι δημιουργίες των μαθητών, οι οποίες παραμένουν στην πλατφόρμα, γίνονται, άλλωστε, ο καλύτερος αντίλογος σε όσους έχουν ενδοιασμούς για τα μαθησιακά οφέλη, με τη συνεισφορά των ΤΠΕ, μέσω eTwinning.

Συμπεράσματα

Η βιωματική πρόσληψη και η ενεργός επαφή με το μάθημα συμβάλλει στη γνωστική διαδικασία. Μαθαίνει κανείς ιστορία, όταν κάνει ιστορία. Σε μια εποχή κατά την οποία όλα, πια, μεταφράζονται ψηφιακά, όσο και αν ακούγονται φωνές εναντίον της τεχνολογικής

αντίληψης, καθώς θεωρητέον βέβαιο ότι τίποτα δεν μπορεί να αντικαταστήσει το δάσκαλο και το βιβλίο, η χρήση των ΤΠΕ (Μαυροσκούφης, Δ. 2004) μπορεί να κινητοποιήσει (η σύγχρονη πραγματικότητα απαιτεί ενεργούς πολίτες, με κρίση και αντίληψη των τεκταινόμενων) τη φαντασία του μαθητή, τις αισθήσεις του και τη δράση του στην εκπαιδευτική διαδικασία. Ο κύριος ρόλος, βέβαια, μεταφοράς της τεχνολογίας αλλά και προώθησης της καινοτομίας ανήκει αποκλειστικά στον εκπαιδευτικό.

Ουδείς αμφιβάλλει ότι το βιβλίο λειτουργεί ως αρωγός και σύμβουλος, αλλά η συμβολή του, χωρίς να άλλο που προσφέρει το πρόγραμμα που εδώ παρουσιάζεται, παραμένει αδρανής και στάσιμη. Ασφαλώς, το σχολείο είναι ένα σύνολο δραστηριοτήτων και όχι μόνο μια άσπρη σελίδα. Οι μαθητές χρειάζονται κίνητρα για συμμετοχή, δράση, δραστηριότητες, στην ιστορική πραγματικότητα (Borich, 2004). Το γνωσιακό οικοδόμημα, που οι ίδιοι χτίζουν, παραμένει ζωηρό στον ψυχισμό τους και αναπαράγεται σχετικά άνετα στη μνήμη τους. Άλλωστε, μιλάμε για παιδιά, και η ιστορία με τις ΤΠΕ μέσω του eTwinning γίνεται παιχνίδι γνώσης, φαντασίας, βιωματικής εμπλοκής, συνδημιουργίας και αναστοχασμού.

Αδρανείς και αμέτοχοι μαθητές αποδεικνύουν μέσα από τα παραγόμενά τους ότι με τις τεχνολογικές τους γνώσεις μπορούν να κάνουν ζωντανό το μάθημα της Ιστορίας, βρίσκοντας συμμάχους σε όσους δυσφορούσαν με τον παθητικό ρόλο τους στο σχολείο. Είναι βέβαιο ότι κάθε μαθητής μαθαίνει με τον δικό του τρόπο, γι' αυτό και προβλέπεται ποικιλία δραστηριοτήτων που να απευθύνονται σε πολλά είδη ευφυΐας.

Στην περίπτωση μας οι μαθητές-με ερωτηματολόγιο που τους δόθηκε αλλά και γινόμενη συζήτηση εφ' όλης της δράσης- συνειδητοποίησαν ότι έμαθαν να συνδυάζουν τα φιλολογικά μαθήματα με την τεχνολογία, που (κάτι το οποίο πολύ συζητείται) δεν λειτουργεί για να εντυπωσιάσει αλλά για να συνδράμει σε μια ολοκληρωμένη παρουσίαση δύσκολου υλικού, όπως είναι το ιστορικό, με πρωταγωνιστές μαθητές γυμνασίου. Παιδί σημαίνει παιχνίδι, συνεπώς η μάθηση υποβοηθείται από αυτό. Είναι γεγονός ότι η πλατφόρμα του eTwinning προκάλεσε εξαρχής το ενδιαφέρον και την περιέργεια των παιδιών, καθώς παρέχει τις τεχνολογικές ευκολίες και ένα παιδαγωγικά φιλικό περιβάλλον, με το οποίο οι μαθητές μπορούν γρήγορα να εξοικειωθούν, υποδυόμενοι διαφορετικούς ρόλους, διαχειριζόμενοι τη μάθηση. Έψαξαν, ανακάλυψαν, δημιούργησαν και ανάρτησαν το επίτευγμά τους. Ίσως, ακούγοντας, πια, τη λέξη «ιστορία», να μη δυσανασχετούν, αλλά να θυμούνται ευχάριστα κάποιες διαδρομές που έκαναν στα μονοπάτια της.

Ο σχεδιασμός της δράσης έγινε έτσι, ώστε να ανατροφοδοτείται η ιστορική σκέψη των μαθητών, υπό συνεχή διαμορφωτική αξιολόγηση. Στο δικό μας σχεδιασμό, ο μαθητής εργάζεται σε ανοιχτό περιβάλλον διερεύνησης που χαρακτηρίζεται από τη δυνατότητα ελέγχου από τον χρήστη, επιτρέποντας ανοιχτό πλαίσιο δραστηριοτήτων. Αποδείχτηκε ότι η δικτύωση με τα άλλα σχολεία συμβάλλει ουσιαστικά στην ενεργοποίηση των μαθητών μέσα από γόνιμο διάλογο και ανταλλαγή ιδεών και πρακτικών.

Υπήρχε πάντα συνάφεια με τους σκοπούς και τους στόχους των Προγραμμάτων Σπουδών της τάξης, αν και το συγκεκριμένο θέμα δεν περιορίστηκε μόνο σε μια χρονική περίοδο αλλά συνδυάστηκε με επιτυχία με όλη την ελληνική ιστορία, δίνοντας στους μαθητές την ευκαιρία αναμόχλευσης, ανάκλησης και αναστοχασμού σε θέματα προηγούμενης ύλης. Η διδάσκουσα προσπάθησε να κατανοήσει δυσκολίες και εμπόδια, μέσα από τη διερευνητική και ανακαλυπτική πορεία μάθησης των μαθητών, αλλά και να διευκολύνει την ομαδοσυνεργατική μέθοδο (Ματσαγγούρας, 1987), κυρίαρχη και απαραίτητη προϋπόθεση διεκπεραίωσης του στόχου.

Η εναλλακτική αυτή διδασκαλία συνέβαλε τα μέγιστα στην ανάπτυξη της ιστορικής συνείδησης και καλλιέργειας των μαθητών, αλλά και στην τόνωση της ιστορικής τους αυτοπεποίθησης, σε καιρούς χαλεπούς για τη χώρα, αφού το παρελθόν αποδεικνύει

περίτρανα – όπως είπαν – τη γενναιότητα, την ευρύνοια και την υπερηφάνειά τους ως λαού. Ο τρόπος διερεύνησης και έρευνας σε όλες τις δραστηριότητες του προγράμματος, καλλιέργησε τις μεταγνωστικές δεξιότητες και οι μαθητές έκαναν βήματα προς τη μεταγνώση, απέκτησαν εμπειρίες στο πώς να μαθαίνουν και στο πώς να αυτοαξιολογούνται. Ενεργοποιήθηκε γρήγορα και έντονα η φαντασία τους και ταυτόχρονα καλλιεργήθηκε το αίσθημα της ευθύνης μέσω των πρωτοβουλιών, που με πλούσια φαντασία ανέπτυξαν σε θέματα οργάνωσης.

Σημαντικότερο όλων μπορεί, χωρίς αμφιβολία, να θεωρηθεί ότι απέκτησαν αγαπητούς συνεργάτες σε σχολεία της Ευρώπης, συνεργάστηκαν άψογα, τηρώντας μέχρι κεραίας το αρχικό “κοινωνικό συμβόλαιο” με τη διδάσκουσα και μεταξύ τους, έμαθαν να χρησιμοποιούν μια ποικιλία εκπαιδευτικών λογισμικών, που, αδιαμφισβήτητα, θα τους φανούν χρήσιμα στη μετέπειτα πορεία τους (projects), (Frey, 1986) αντλήθηκαν τη σπουδαιότητα της ιστορίας, διαμόρφωσαν ελεύθερη κρίση αλλά και κριτική, και το σπουδαιότερο όλων αγάπησαν το μάθημα της Ιστορίας.

Αναφορές

- Borich, G. D. (2004). *Effective Teaching Methods*. 5th ed. Upper Saddle River, Pearson.
- Δαμάσκος, Π. Κ. (2000). Ο επιχειρηματικός λόγος και η ανάπτυξη του στο Λύκειο, με θέμα: «Το δίκαιο του ισχυρού επικρατεί πάντα;». Συν-έρευνα: Συλλογή δεδομένων, από σχολεία του Νομού Λάρισας, διόρθωση δοκιμίων, επιμέλεια: Κ. Β. Δημούλας. Αθήνα
- Δημούλας, Κ. Β., και Δημούλας Κ. Δ. (1999 κ.ε.). Ενιαίο Αναλυτικό Πρόγραμμα Φιλολογικών Μαθημάτων στην Εκπαίδευση. Συν-έρευνα Ομάδας Δασκάλων και Καθηγητών σε Δημοτικό και Γυμνάσιο / Λύκειο. Βιβλία και μαθήματα σε Δημοτικό - Γυμνάσιο - Λύκειο, για την κυκλικότητα της ενιαιότητας του πλαισίου σπουδών και τα προβλήματα που υπάρχουν σε αυτήν. Λάρισα.
- Foster, S. J. (2001). «Historical Empathy In Theory And Practice: Some Final Thoughts», στο Davis, O. L. Jr. - Yeager, E.A. - Foster, S.J., *Historical Empathy and Perspective Taking in the Social Studies*, Rowman and Littlefield.
- Frey, K. (1986). Η «μέθοδος project». Μια μορφή συλλογικής εργασίας στο σχολείο ως θεωρία και πράξη. Θεσσαλονίκη, Κυριακίδης.
- Ιωάννου, Θ. Π. (1998). Οργάνωση και διδασκαλία του μαθήματος της ιστορίας: Διδακτικοί στόχοι. *Τα εκπαιδευτικά*, 47/48: 76/85.
- Κάββουρα, Θ. (2004). Ιστορικές πηγές και περιβάλλοντα μάθησης με χρήση τεχνολογιών και πληροφορίας και επικοινωνίας. Αθήνα: Μεταίχιμο.
- Καλύβας, Ι. (2010). Διδακτική της Ιστορίας. Φιλολογική και λοιπή επιστημονική επιμέλεια Κωνσταντίνου Β. Δημούλα. Καρδίτσα.
- Κόκκινος, Γ. (1998). Από την Ιστορία στις Ιστορίες, Ελληνικά Γράμματα.
- Ματσαγγούρας, Η. (1987). Ομαδοσυνεργατική διδασκαλία. Αθήνα :Γρηγόρης.
- Μαυροσκοφής, Δ. Κ. (2004). Σύγχρονες στρατηγικές διδασκαλίας - μάθησης και νέες τεχνολογίες στο μάθημα της ιστορίας. Στο: *Φιλολογοί στον υπολογιστή*, επιμέλεια Ε. Μυρογιάννη - Δ. Μαυροσκοφής, 139-159. Αθήνα: Καλειδοσκόπιο.
- Μαυροσκοφής, Δ. Κ. (2005). Αναζητώντας τα ίχνη της ιστορίας: Ιστοριογραφία, διδακτική μεθοδολογία και ιστορικές πηγές. Θεσσαλονίκη: Κυριακίδη.
- Νάκου, Ε. (2000). Τα παιδιά και η ιστορία. Ιστορική σκέψη, γνώση και εμπειρία. Αθήνα: Μεταίχιμο
- Νικολαΐδου, Σ. - Γιακουμάτου, Τ. (2001). Διαδίκτυο και διδασκαλία. Αθήνα :Κέδρος
- Ρεπούση, Μ. (2000). Διδακτική της ιστορίας, στοχασμοί ,διεργασίες και ζητούμενα, 1880 - 1980. Η ιστορική γνώση ως ιστορική σκέψη. *Τα ιστορικά*. 33 (2000): 319-378. Ανακτήθηκε από http://users.auth.gr/~marrep/PS_REPOUSI/EL/PUBLICATIONS/papers/didaktiki_istorias.pdf
- Ρεπούση, Μ. (2004). Μαθήματα ιστορίας. Από την ιστορία στην ιστορική εκπαίδευση, εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα.